

ARAŞTIRMA MAKALE

Türkiye’de lisansüstü tezlerde yaşlılık çalışmaları: Bir içerik analizi çalışması

Necibe Nur ALAYDIN^{a1}

^aSüleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Isparta / Türkiye
ORCID No: 0000-0002-1375-9046

Geliş Tarihi: 22 Mart 2019, Kabul Tarihi: 29 Haziran 2019, Yayın Tarihi: 30 Haziran 2019

ÖZET

Türkiye nüfusunda her geçen gün yaşlıların sayısında görülen belirgin artışlar ve yaşlıların toplum içindeki oranının giderek yükselmesi, yaşlılık olgusunun ülkemizde çok farklı yönleriyle ele alınmasını ve yaşlılar için çeşitli çözüm mekanizmaları üretmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda yaşlılık konusunu odağına alan akademik çalışmaların yapılması, ele alınan konunun gerek teorik alt yapısının oluşmasında gerekse pratikte ortaya koyduklarıyla önem taşımaktadır. Ayrıca belli dönemler içinde yaşlılık konusunda yapılmış bilimsel çalışmaların değerlendirilmesi, ileride yapılacak çalışmalar için yol gösterici olması sebebiyle önemlidir. Bu çalışmanın amacı da, Türkiye’de yaşlılık konusunda yapılmış lisansüstü tezleri belirli kategorilere göre incelemek ve ortaya çıkan bulguları değerlendirerek gelecekte yapılacak tezler için gündem ajandası oluşturmaktır. Çalışmada “yaşlılık, yaşlanma ve yaşlı” anahtar kelimeleri Yüksek Öğretim Kurulu’nun (YÖK) tez veri tabanında ve bazı üniversitelerin kütüphane kataloglarında taranarak tezlerle ulaşılmıştır. Araştırmalar sonucunda Eylül 2018 tarihine kadar yapılmış 521 lisansüstü tez belirlenmiş ve bunlardan 398’i örneklem olarak seçilmiştir. Tezler yıllara, konularına, yöntemine, uzmanlık alanına, kaynakça durumlarına, üniversite ve enstitülere göre kategorilere ayrılmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Bulgular sonucunda; gerek metodolojik ve teorik anlamda gerekse literatür kısmında tezlerde eksikliklerin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca tezlerde yaşlılık olgusuna ağırlıklı olarak yaşlı sağlığı çerçevesinden bakıldığı ve Türkiye’nin yaşlılarla ilgili mevcut gündemini yansıtan birçok konunun ihmal edildiği tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra, tezler üretildikleri disiplinlere göre değerlendirildiğinde, bazı uzmanlık alanları içinde yaşlılık konusuna ağırlık verildiği, bazı alanların ise bu konuya hala uzak kaldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık çalışmaları, Türkiye, lisansüstü tezler, içerik analizi

Studies on old age in graduate dissertations in Turkey: A content-analysis study

ABSTRACT

Clear increases in the number of elderly individuals each day in the population of Turkey and the gradual increase in the rate of elderly individuals within society mandates the dealing of the phenomenon of old age in our country through multiple perspectives and the production of various solution mechanisms for elderly people. In this context, it is important to conduct academic studies focusing on the topic of old age with what the discussed topic reveals in either the formation of theoretical infrastructure or in practice. The evaluation of scientific studies conducted on the topic of old age during certain periods is important because it is a road map for studies to be conducted in the future. The purpose of this study is to study graduate these written on the topic of old age in Turkey based on certain categories and to create an agenda for these to be conducted in the future by evaluating the findings that emerge. The study accessed theses by scanning for the keywords of “old age, aging, and elderly” in the Council of Higher Education’s (CHE) thesis database and in library catalogues at some universities. As a result of the research, 521 graduate theses were identified by September 2018, and a sample of 398 studies was selected from these. The theses were separated into the categories of year, topic, method, area of expertise, bibliography status, university, and institute and were then subjected to content analysis. As a result of the findings, it was reported that there were deficiencies in the theses in terms of methodology and theory and in the literature section. It was also determined that the phenomenon of old age was heavily regarded in the theses in the framework of elder health and that many subjects that reflect the current agenda regarding old age in Turkey were ignored. In addition to these, the theses were evaluated based on the disciplines in which they were produced, and it was seen that weight was given to the topic of old age within some areas of expertise but that some areas still remain distant from this topic.

Keywords: Old age studies, Turkey, graduate theses, content analysis

¹ Sorumlu Yazar e-mail: necibealaydin@sdu.edu.tr

1.GİRİŞ

20. yüzyılın ortalarından itibaren dünya nüfusunun yaş yapısında meydana gelen değişim, insanlık tarihinde bir dönüm noktası olmuştur (Kalkınma Bakanlığı, 2014:9). Dünyada, önce gelişmiş Batı toplumları içinde ve ardından gelişmekte olan ülkelerde yaşlı nüfus oranının giderek yükselmesiyle birlikte, yaşlılık konusu 21. yüzyılın en önemli demografik ve sosyal olgularından biri haline gelmiştir². Hatta içinde bulunduğumuz çağı, yaşlanma çağı olarak da ilan edebiliriz. Yaşlı nüfusun artmasıyla beraber çeşitli sorunların ortaya çıktığı ve bazen de fırsatların doğduğu bir çağ... Demografik yapıda meydana gelen değişim, ülkeler arasında yaşlılık konusunun artık daha fazla gündeme gelmesine neden olmaktadır. Gelişmiş ülkeler, uzun zamandır yaşlı nüfusun sorunlarıyla meşgul olmaktadır. Her geçen gün yaşlıların yeni talep ve beklentileriyle yüzleşmektedir. Görünen o ki, artan ihtiyaçlara bağlı olarak bu meşguliyetin yoğunluğu daha da artacaktır.

Peki, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde durum nasıl? Öncelikle gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelerin, kalkınma ve ilerleme seviyelerine bağlı olarak, yaşlanma süreçlerinin farklı bir seyir izlediğini söyleyebiliriz. Gelişmekte olan toplumlarda yaşlılık hala belirgin bir görünürlüğe sahip değildir. Fakat yaşlanma hızının bu ülkelerde daha kısa sürede gerçekleşecek olması gerçeği, bu durumun değişmesini çok geciktirmeyecektir. 2012 yılında Türkiye'nin %7'lik yaşlı nüfus oranıyla yaşlanmaya başlayan bir ülke konumuna geldiği, 2018 yılı itibarıyla bu oranın %8,8'e yükseldiği ve 2039'da %14'lük orana ulaşarak yaşlı toplumlar arasına girebileceği öngörülmektedir (TÜİK, 2018; Kavlak, 2018:2). Bu süreci bizden daha önce yaşayan ülkelerdeki kadar olmasa da³, ülkemizin de giderek yaşlandığına dikkat çekilmesi ve yaşlılıkla ilgili büyük sorunlar yaşanmadan önce önlemlerin alınması gerekmektedir. Konunun ciddiyetinin henüz tam olarak anlaşılma- mış olması ve genç bir toplum imajının yaratılarak övünme yoluna gidilmesi (Arun, 2013), yaşanan bir ülke olduğumuz gerçeğini değiştirmemektedir.

Yaşlı insanlara yönelik yapılacak her çalışmada, öncelikle yaşlılığın toplumsal olarak nasıl inşa edildiğinin bilinmesi ve toplumun kendi yaşlıları için ürettikleri kavramlar üzerinde durulması gerekmektedir. Yaşlılık ve yaşlılar üzerine geliştirilen tanımlar ortak ve genel bir görüşü yansıtmadığı gibi; dönemden döneme, toplumdaki topluma ve kültürlerle göre

değişebilmektedir. Ayrıca yaşlılığın başlangıcı olarak bir yaş sınırı belirlemek de oldukça güç olabilmektedir (Şentürk, 2018:17). Dünya Sağlık Örgütü yaşlılık dönemini 65 yaş olarak başlatmakta ve yaşlıları “çevreye uyum sağlayabilme yeteneğini kaybeden kişi” olarak tanımlamaktayken, BM'nin verilerinde yaşlılığın alt sınırı 60 yaş olarak kabul edilmektedir (WHO 2007; UN 2015; Tuna & Tenlik, 2017:6). Genellikle kronolojik yaş esas alınarak yapılan tanımlamalar yaygın olmakla birlikte, birçok gelişmiş ülke sosyal güvenlik sisteminden yararlanmak için 65 yaş ve üzeri insanları yaşlı olarak kabul etmektedir. Ayrıca modern toplumlarda kültürel farklılıklar dikkate alınmadan, 65 yaşına ulaşan ve emekliliğe ayrılan herkese yaşlı denilmektedir (Tufan, 2016:104). Yakın geçmişte yaşlı sayılmak için 40 yaş yeterliyken, günümüzde yaşlılık alt sınırının 65'e yükselmesi, gelecekte bu sınırın daha da yükselmesine işaret etmektedir⁴.

Takvimsel, biyolojik, psikik ve toplumsal yönleriyle yaşlanma çok boyutlu bir kavramdır. Biyolojik yaşlanma, zamana bağlı olarak bireyin fizyolojisindeki değişimlerle ilgiliyken; sosyolojik yaşlanma yaşlılığın toplumsal rollerindeki değişimleri ifade etmektedir (Canatan, 2008). Bireyin yaşına bağlı olarak davranışsal uyum yeteneğinde meydana gelen değişimler ise psikolojik yaşlanmadır (Arpacı, 2005). Ayrıca yaşlılık göreceli bir kavram olduğu gibi, yaşlılar da sanıldığı gibi aksine homojen bir grup değildir. Bu nedenle sadece takvim yaşına göre yaşlılığı tanımlamamalı ve yaşlılarla ilgili genel bir yargıya varılmamalıdır. Çünkü aynı yaş dilimindeki insanlar bile fizyolojik, psikolojik ve sosyal olarak birbirlerinden oldukça farklıdır (Ceylan, 2015:26). Öyleyse yaşlılığın çok yönlü yapısını ve yaşlıların heterojenliğini dikkate alarak yaşlılık ve yaşlanma konusuna yaklaşmak daha doğru bir tavır olacaktır⁵.

Yaşlılığa yaklaşımdan bahsetmişken, yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan zengin bir kuramsal bakıştan da söz edilmesi gerekmektedir (Şentürk, 2018:112). Disiplinlerarası bir araştırma konusu olan yaşlanma ve yaşlılığın farklı yönlerini açıklamak amacıyla 130'dan fazla kuram ileri sürülmüş (Akin, 2006:97) ve bu kuramlar tarihsel dönemler boyunca yaşlılığa yüklenen anlamlar ile dönemin yaşlılarla ilgili mevcut bilgi birikimine göre yeniden şekillenmiştir (Yakar, 2018). Bunlar biyolojik ve toplumsal kuramlar olarak sınıflandırılmakta⁶ ve 1980'lerin sonlarından beri yeni bakış açılarıyla, hem mikro hem de makro

²19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın sonu arasındaki dönem, dünya genelinde demografik dönüşümün başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Yüceşahin, 2011:15). Demografik yapıda aşama aşama yaşanan dönüşüm, en son safhada yaşlı nüfusun hâkimiyet alanı oluşturmasına izin vermektedir. Nitekim bugün demografik dönüşümün ileri safhasındaki ülkeler, düşük doğurganlık ve ölümlülük oranlarıyla yaşlı nüfusun en fazla yaşadığı toplumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok değil, 2025'e kadar Japonya, Almanya ve İtalya gibi ülkelerin nüfusunun 3/1'inin 60 yaş ve üzeri insanlardan oluşacağı ve Avrupa'nın diğer ülkelerinin bu projeksiyonu yakından takip etmesi beklenmektedir (WHO, 2002:7).

³Ülkemizin yaşlanma süreci çok daha hızlı ilerlemektedir. Örneğin; Fransa'nın yaşlı toplum konumuna gelmesi için 115 yıl geçmesi gerekmişken, Türkiye'nin bu süreci 27 yıl içinde tamamlayacağı öngörülmektedir (Çuhadar & Lordoğlu, 2016:67).

⁴Aslında yaşlılığı modern zamanların en büyük başarılarından biri olarak da görebiliriz. Bir asır öncesine kadar insanların yaşam

süreleri 40 yıl civarındayken, aradan geçen kısa zaman içinde insan ömrünün yaklaşık iki kat uzaması sonucu yaşlılığın adeta toplumsal bir fenomene dönüşmesi (Tufan, 2003:15), tıp ve teknolojiye ilerlemelerin ortalama ömrün uzamasına yaptığı katkılarla ilgilidir.

⁵Geleneksel toplumun yaşlılık anlayışının modern hayata geçişle birlikte değişim geçirdiği ve yaşlılığa yeni anlamların yüklendiği görülmektedir. Tews, günümüzün yaşlılığını; yaşlılığın gençleşmesi, kadınlışması, bireyselleşmesi, ileri yaşlılık gibi kavramlarla ifade etmektedir (Tufan, 2003). Bugünün yaşlılarını anlama noktasında da bu konseptleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

⁶Yaşlılığın ilk açık belirtileri fizyolojik olarak görüldüğü için, ilk olarak biyolojik kuramlar geliştirilmiştir (1930'lu yıllarda). Sosyal kuramlar ise daha sonra (1960'larda), özellikle yaşlıların psikolojik ve sosyal yönlerinin incelenmesi gereksiniminin doğmasıyla, Sosyal Gerontoloji adı altında yürütülen çalışmalar içinde ortaya çıkmıştır (Kaygusuz, 2008:228).

düzeylemlerde anlaşılma ve açıklanmaya çalışılmaktadır (Akçay, 2013:29). Kuramlar bazı yönleriyle eleştirilmekte ve hiç biri tek başına yaşlılığı ve yaşlanmayı açıklayamasa da, yaşlılık çalışmalarının teorik çerçevesinin oluşturulmasında önemli katkılar sağlamaktadır.

Burada yine konuyla ilgili olarak, farklı disiplinlerin yaşlanma ve yaşlılık konusuna yaklaşımları ve disiplinler arası iş birliği üzerinde durulmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Bilindiği gibi, her disiplinin yaşlılığa bakışı ve yaşlılar için ürettikleri değişmektedir. Bununla birlikte bugün yaşlı insanları odağına alan ve yaşlılık bilimi adı altında çalışmalarını yürüten Gerontoloji, yaşlılık ve yaşlanma konusunun çok disiplinli, disiplinler üstü ve disiplinler arası bakış açılarıyla ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Aksi halde yapılacak çalışmalar yetersiz kalacaktır. Nitekim her bir bilim uzmanı yaşlılarla ilgili büyük resmin bir yanını görebilecek durumdayken, konuya çok yönlü bakış açısı kazandırmak ancak disiplinler arası iş birliğiyle olabilmektedir (Duben, 2018). Bu bakımdan yapılan çalışmalarda diğer disiplinlerin yöntemlerinden ve bakış açılarından yararlanmak oldukça önemlidir.

Yaşlılık çalışmalarının özünü anlamak amacıyla, buraya kadar yaşlılık ve yaşlanma hakkında genel bilgiler verilmekte ve konuyla ilgili bazı kavramlardan bahsedilmektedir. Çalışmanın bir sonraki kısmında yaşlılık çalışmalarıyla ilgili dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişmelere yer verilmektedir. Ardından esas konuya geçilmekte ve Türkiye’deki yaşlılık çalışmalarını akademik platformda önemli derecede temsil eden lisansüstü tezleri incelemektedir.

2.YAŞLILIK ÇALIŞMALARININ KISA TARİHÇESİ

Yaşlılık konusuna ilginin milattan önceki dönemlere kadar gittiği, tarihi kayıt ve eserlerden anlaşılmaktadır⁷. Bununla birlikte dünya genelinde 1940'lara kadar yaşlılara yönelik yapılan çalışmalarda fazla bir gelişme yaşanmadığı görülmektedir (Kalınkara, 2016: 14). Yaşlılık konusuna başlangıçta felsefe, tıp ve psikoloji alanlarında ilgi duyulmaya başlanması, ilk çalışmaların da bu disiplinler içinde yapılmasını sağlamıştır. Yaşlılık psikolojisi üzerine yapılan çalışmaları inceleyen Birren (1961), bilimsel anlamda yaşlılık konusundaki araştırmaları dönemsel olarak üçe ayırmıştır⁸. Başlangıç dönemindeki araştırmacıların ilki olan Quetelet'in 1835'te yazdığı "Sur L'Homme Et Le Developpement de Ses Facultes" (İnsan ve Gelişimi Üzerine) adlı kitabı, yaşlılık psikolojisi konusunda, bilimsel anlamda yazılmış başlangıç eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Birren, 1961:69). Aynı dönemde Quetelet'ten etkilenen bir diğer araştırmacı Galton (1832-1911),

yaşlılık döneminde organizmada ortaya çıkan değişimler incelenirken bunların birbirleriyle ilişkilerinin göz önünde tutulması gerektiğini ileri sürmüştür. Böylelikle Galton, yaşlılık konusunda disiplinler arası dikey kesit araştırmalarının ilk temsilcisi olarak kabul edilmektedir (aktaran Kaygusuz, 2008:217). 1914'te Nascherin'in yazdığı Geriatri kitabı da alanındaki ilk örnek çalışmadır. Yaşlılık konusunda sistematik araştırmaların ilki 1922'de Stanley Hall'ın yazdığı "Senescence: The Last Half of Life" (Yaşlılık: Yaşamın Son Yarısı) adlı çalışmadır⁹. Disiplinlerarası tarzda yaşlılık araştırmaları ise ilk kez, 1928 yılında, Harvard Üniversitesi'nde Boylamsal Araştırmalar Merkezi'nin kurulmasıyla başlamıştır. Aynı yıl Stanford Üniversitesi'nde yaşlılık konusunda ilk defa büyük bir enstitü kurulmuş ve burada yaşlılık dönemiyle ilgili genel problemler incelenmeye başlanmıştır (Koç, 2002). Crowdy'nin 1939'da basılan "The Problems of Aging: Biological and Medical Aspects" (Yaşlanmanın Sorunları: Biyolojik ve Tıbbi Yönleri) kitabı ile Birren'ın editörlüğünü yaptığı "Handbook of Aging and The Individual: Psychological and Biological Aspects" (Yaşlanmanın El Kitabı ve Yaşlı: Psikolojik ve Biyolojik Yönleri) isimli eser de (1959), yaşlılık konusunda yazılmış diğer ilk örnek çalışmalardır (Yazıcı, 2014; Özkul & Kalaycı, 2015).

Yaşlılık araştırmalarında gerontolojinin çalışmalarından ayrıca bahsedilmesi gerekmektedir. 1903 yılında Rus bilim insanı Elie Metchnikof tarafından ortaya atılan "gerontoloji" terimi; yaşlanmanın nedenleri ile koşullarının araştırılmasını ve yaşlanmayla birlikte meydana gelen davranış değişimlerinin incelenmesini ifade etmektedir (aktaran Kalınkara, 2016). Bir disiplin olarak yirminci yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan gerontoloji, yaşlılığın tüm yönlerinin bilimsel yöntemlerle çalışıldığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Canatan, 2008). Gerontoloji alanında ilk önemli çalışmaların ABD'de ve Avrupa'da yapıldığı bilinmektedir. 1945'te yaşlılık konusunda birçok alandan uzman bir araya gelecek Amerikan Gerontoloji derneğini kurmuştur. 1946'da ise derneğin bu alandaki ilk dergisi olarak Journal of Gerontology, yayın faaliyetine başlamıştır¹⁰. Ayrıca gerontoloji alanında ABD'de yapılan en eski boylamsal çalışma, "Baltimore Longitudinal Study of Aging (1958)" (Baltimore Boylamsal Yaşlanma Çalışması) olup, bu çalışmada yaşları 20 ile 90 arasında değişen 1400 gönüllü üzerinde testler uygulanarak yaşlılıkta oluşan fizyolojik değişiklikler ile hastalıklar arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Yazıcı, 2014:33).

Dünyada yaşlılara yönelik ilk politika çalışmaları ise 1948 yılında BM tarafından başlatılmıştır. Öncelikle

⁷Antik çağda yaşamış filozof, bilim insanı ve devlet adamlarının yaşlılıkla ilgili sözlerine tarihsel kayıtlarda rastlayabilmekteyiz. Bu dönem içinde yaşamış Cicero (M.Ö. 106-43) nun yaşlılığa verdiği değer ve yaşlılıkla başa çıkma stratejileri bugün de anlamını korumaktadır. Ona göre yaşlılık da çocukluk, gençlik, olgunluk gibi insan ömrünün doğal bir aşamasıdır ve bu çağı bir yük olarak görmemek gerekmektedir (Çevik, 2017). Yine Homeros ile Aristoteles (M.Ö. 384-322) in yaşlılıkla ilgili tecrübe ve görüşlerini aktardıkları görülür. Yaşlılıkla ilgili en eski kitap ise, 1025 yılında İbni Sina tarafından yazılan ve yaşlı bakımı konusunu ele alan The Canon Of Medicine, olarak bilinmektedir (Yazıcı, 2014; Özkul & Kalaycı, 2015).

⁸İlk dönem 1835-1918 yılları arasını kapsarken, ikinci dönem sistematik çalışmaların başlangıcını temsil etmektedir (1918-1940). 2. Dünya Savaşı sonrasında yapılan çalışmalar ise üçüncü dönem içinde değerlendirilmektedir (Birren, 1961:69).

⁹Hall'un bu eseri, psikoloji alanında, ABD'de yaşlanmayla ilgili araştırmalar kapsamında yayınlanan ilk eser olması bakımından önemlidir (Koç, 2002:292).

¹⁰Geriatrics (1946), Gerontologia (1956), Experimental Gerontology (1966), Aging and Society (1981), Journal of Applied Gerontology (1982) ABD'de yayınlanmaya başlayan diğer dergilerdir. Amerikan Gerontoloji Derneğinin günümüzde beş binin üzerinde üyesi vardır. Ayrıca bugün ABD'de 350'nin üzerinde Gerontoloji eğitimi veren resmi kurum bulunmaktadır (Yazıcı, 2014).

BM’nin hazırlamış olduğu “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”nin 25. maddesinde ve ardından Sosyal Refah ve Gelişme Bildirgesi’nin 11. maddesinin (a) fıkrasında, yaşlıların sağlık durumları ve yaşama haklarıyla ilgili ibarelere yer verilmiştir (Kalınkara, 2016). Sonraki yıllarda yine BM tarafından yaşlılık politikalarına yönelik çalışmalar sürdürülmüştür. Bu bağlamda 1982 yılında Viyana’da düzenlenen I. Dünya Yaşlanma Asamblesi’nde Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı ve 2002’de Madrid’de düzenlenen asamblede ikinci Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı hazırlanmıştır (UN, 1983; UN, 2008). İlk toplantıyla özellikle gelişmiş ülkelerde, ikincisi ile de geliştirmekte olan ülkeler arasında yaşlılık konusunda farkındalık yaratılması amaçlanmıştır. Fakat yaşlılık konusunda yapılan uyarılara rağmen hükümetlerin yaşlılara yönelik çalışmalarının beklenen düzeye ulaşmadığı görülmüştür. 1998 yılında dünya genelinde ilk defa yaşlı bireylerin oranının çocuklarınıki geçmesi de (TGD¹¹, 2013:2; Hazer & Aslan, 2009) durumun ciddiyetini ortaya koymuştur. Bu sebeple bu tarihten itibaren her ülkeden dört yılda bir “Ülke Yaşlılık Raporu” yayını istenmeye başlanmıştır. 2001 yılı sonrasında ise BM tarafından ayrıntılı olarak “Dünya Yaşlılık İstatistikleri” yayınlanmaya başlanmıştır (Dülger, 2012:42).

Türkiye’de ise yaşlılık çalışmalarının tarihsel geçmişi çok eski olmamakla birlikte, 1990 sonrasında bu konudaki çalışmalar yoğunlaşmaya başlamıştır (Arun, 2008:326). Bu tarihe kadarki süreçte de yaşlılık konusuna zaman zaman makalelerde, kitaplarda, tez çalışmaları¹² ve politikalarda¹³ yer verilmiştir. 90 sonrası yapılan çalışmalar, aynı zamanda kurumsallaşmaya yöneliktir. Bu bağlamda “Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği” (1998) ülkemizde yaşlılık çalışmaları konusunda ilk bilimsel kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı dernek tarafından 2001 yılından beri yaşlılıkla ilgili Türkiye’deki ilk bilimsel dergi olan “Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi” çıkarılmaktadır (Kalınkara, 2016). Ayrıca dernek tarafından yıllardır “Ulusal Yaşlılık Kongresi” düzenlenmektedir. 2000 yılında yaşlı sağlığı üzerine çalışmalar yapmak üzere Hacettepe Üniversitesi bünyesinde Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi kurulmuş, 2001’de

“Türk Geriatri Vakfı”, 2003’te TURYAK (Türkiye Yaşlılık Konseyi Derneği) kurularak yaşlılık çalışmalarının kurumsallaşması bağlamında önemli adımlar atılmıştır. Yaşlılık çalışmaları konusunda ülkemizde yaşanan en önemli gelişmelerden biri de, Akdeniz Üniversitesi’nde Gerontoloji Bölümü’nün kurulmasıdır. Bölüm, bugün lisans ve lisansüstü düzeyde akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca İstanbul Üniversitesi Gerontoloji Bölümü de, bu alanda eğitim vermektedir. Bunların yanı sıra bazı üniversitelerimizde “Yaşlı Bakım Programı” adı altında yaşlılık çalışmaları yürütülmektedir.

2000 yılında TÜBİTAK’ın destekleriyle faaliyetlerine başlayan Türkiye Gerontoloji Atlası boyutsal araştırmasının uzun yıllar süren çalışmalarının bulguları, yaşlılık konusunun ülkemizde neden önemsenmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Yaşlılık konusunda ülkemizde yaşanan bir diğer gelişme ise, son yıllarda Akdeniz Üniversitesi bünyesinde Tazelenme Üniversitesi’nin yaptıkları çalışmalarıdır¹⁴. Tüm bunların yanında ülkemizde 2000 yılı sonrasındaki politikalar içinde yaşlılara yönelik en önemli çalışmalar arasında 2007 yılında hazırlanan “Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı”ni sayabiliriz. Bu raporda Türkiye’deki yaşlıların mevcut durumu analiz edilmiş ve yaşlanmayla ilgili eylemler belirlenmiştir. 2013 yılında da aynı başlıkta bir eylem planı daha hazırlanmıştır. Ayrıca Türkiye’de Onuncu Kalkınma Planı kapsamında ilk kez “Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu” oluşturulması, ülkemizde yaşlanma ve yaşlılık konusunun dikkat çekici bir duruma geldiğinin göstergesidir¹⁵. Son yıllarda özellikle Senex Yaşlılık Çalışmaları Dergisi ve Senex Lisansüstü Yaşlılık Çalışmaları Kongresi¹⁶ faaliyetleri ile İstanbul Üniversitesi Yaşlılık Atölyesi’nin çalışmaları, yaşlanmayla ilgili birçok konuyu gündeme getirmesi sebebiyle önemlidir.

Araştırmanın gerekçesi ve amacı

Son zamanlarda ülkemizde de sıklıkla duymaya başladığımız yaşlılık konusu, çok farklı araştırma ve uygulama alanlarında yer bulmakta, ayrıca akademik alanda konuya olan ilgi giderek artmaktadır. Bunun

¹¹Türk Geriatri Derneği.

¹²Aksel ve diğerlerinin 1947’de çıkardıkları “İhtiyarlık ve Hastalıkları” kitabı, Baycın’ın 1969’da Türk Silahlı Kuvvetleri Malülleri Dergisi’nde yayınlanan “Yaşlıların İhtiyaçları” adlı makalesi, Başkan’ın 1972’de Hacettepe Üniversitesi’nde tamamladığı “Türkiye’de Yaşlıların Barındırıldığı Altı Kurumda Beslenme Durumu ve Bununla İlgili Bazı Faktörler” isimli doktora çalışması ile yine 1972’de Çubukçu’nun yazdığı “Yaşlılık Sigortası” başlıklı doçentlik tezini, Cumhuriyet sonrası ülkemizde yaşlılık konusunda yapılmış ilk çalışmalar arasında sayabiliriz.

¹³Cumhuriyetin ilanından sonra 1930’da yürürlüğe giren 1580 sayılı yasa ile ilk defa Belediyelere bakıma muhtaç yaşlıların korunması amacıyla yaşlı kuruluşları açılması konusunda yetki verilerek yatılı yaşlı yurtlarının açılması sağlanmıştır. 1963’te Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü (SHÇEK) kurulmuş ve bu yıldan itibaren yaşlılarla ilgili hizmetleri planlama ve yürütme görevleri doğrudan devlet üstlenmiştir. 1977’den beri de “65 Yaşını Dolurmuş Muhtaç, Gücsüz, Kimsesiz Türk Vatandaşına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun” un uygulamaları devam etmektedir (Kalınkara, 2016). Ayrıca 1963’ten beri ortaya konan tüm kalkınma planlarında yaşlılara yönelik politikalara yer verildiği görülmektedir.

¹⁴Yaşam boyu öğrenme ve yaşlılıkta aktif kalma gibi çeşitli vizyonlarıyla öne çıkan üniversitenin farklı şehirlerde giderek kampüs sayısının arttığı görülmektedir (Akdeniz Üniversitesi, Nişantaşı

Üniversitesi, HEP Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ve son olarak MAKÜ’de Tazelenme Üniversitesi’nin yaşlılara yönelik faaliyetleri devam etmektedir).

¹⁵Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu; yaşlılarla ilgili mevcut durum analizi, yaşlılık ve sosyal politika gündemi, Türkiye’de yaşlıların geleceği ve yaşlılarla ilgili hedefleri içermektedir. Planın hedef ve eylemleri; aktif yaşlanma, yaşlı hakları ve hukukuyla ilgili yasal düzenlemeler, Türkiye’de yaşlı iş gücü ve çalışma yaşamı, yaşlı yoksulluğu, yaşlılara yönelik hizmetler, kuşaklararası dayanışma gibi konuları içermektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014). Ayrıca 2015 yılında T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu tarafından “Türkiye’de Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Raporu (2015-2020)” hazırlanmıştır. Bu programda; yaşam boyu sağlığın geliştirilmesi ve sağlıklı yaşlanma, sağlığa yönelik risklerden toplumun korunması, yaşlı bireyler için sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerine tam erişimin sağlanması gibi müdahaleci ve destekleyici yaklaşımlar belirlenmiştir (Özmete & Hussein, 2017).

¹⁶Kongrenin özellikle lisansüstü öğrencilerinin kendi çalışmalarını konunun uzmanlarının da bulunduğu akademik bir platformda sunmalarına imkân vermesi, ayrıca öğrencilerin çalıştıkları konuları karşılıklı bir şekilde tartışmaya açmalarının sağlanması ve yaratılan bu ortam içinde yeni araştırma konuları hakkında ufuk açıcı çalışmaların özendirilmesi oldukça önemlidir.

izlerini makalelerde, kitaplarda, tezlerde, düzenlenen bilimsel etkinliklerde, projelerde vs. görmekteyiz. Bunların yanı sıra yapılan çalışmalarla ilgili olarak belli aralıklarla araştırma ve inceleme yazılarının yazılması, hem konuyla ilgili mevcut durumu görmeyi sağlamak hem de geleceğe yönelik yapılması gerekenler konusunda fikirler verebilmektedir.

Ülkemizde yaşlılara yönelik çalışmaların sayısının giderek artmasına rağmen, yapılan çalışmalarla ilgili değerlendirme yazılarının oldukça az olduğu görülmektedir. Yurt dışında, özellikle de gelişmiş ülkelerde, yaşlılık konusunda bu tür inceleme yazılarına sıklıkla rastlanmaktadır (Whelan, Langford, Oxley, Koppel & Charlton, 2006; Blaschke, Freddolino & Mullen, 2009; Lui, Everingham, Warburton, Cuthill & Bartlett, 2009; Anena & Muchane, 2012; Ulloa, Moller & Sousa-Poza, 2013; Anita, 2015; Fontes & Neri, 2015). Ülkemizde de bu amaçla yapılmış çalışmalar (Koç, 2002; Özkul & Kalaycı, 2015; Iliman & Tekeli, 2017; Arun, 2018) bulunmakla birlikte, hala yeterli sayıya ulaşmamıştır. Bunlar içinde, Koç'un (2002) "Yaşlılık Psikolojisi ile İlgili Yapılan Bilimsel Çalışmaların Tarihi ve Literatürü Üzerine" adlı çalışması, yaşlılık psikolojisiyle ilgili yapılan bilimsel çalışmaların tarihi ve literatürü hakkında bilgi vermektedir. Özkul ve Kalaycı'nın (2015) "Türkiye'de Yaşlılık Çalışmaları" makaleleri, Türkiye'de yaşlılık konusunda yapılan çalışmaları yüzde ve frekans değerleriyle birlikte sunarak, ülkemizdeki yaşlılık çalışmalarının mevcut durumu hakkında bilgiler vermektedir. "Türkiye'de Yaşlanma Çalışmaları: Dün, Bugün, Yarın" başlıklı makalesinde de Arun (2018), 2012 - 2017 yılları arasında sosyal bilimlerde yazılarda yaşlanma konusunun nasıl ele alındığını içerik ve mütekabiliyet analizleriyle incelemektedir.

Bu çalışmada ise yaşlılık ve yaşlanma konusunda yapılmış lisansüstü tezler incelenmektedir. Şu ana kadar Türkiye'de yapılan çalışmalar içinde lisansüstü tezlerin içerikleri hakkında, tezlerin tamamını temsil edecek düzeyde, detaylı bir çalışmanın yapılmamış olması bu çalışmanın temel gerekçelerinden birini oluşturmaktadır. Makalede, tezlerin içerikleriyle ilgili bulguları yorumlamak ve tezlerle ilgili geleceğe yönelik yeni araştırma gündemlerini belirlemek amaçlanmaktadır.

Çalışmada, aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Tezlerin sayısı yıllara göre nasıl bir değişim gösteriyor? Dönemlere göre sınıflama yapıldığında, hangi dönemden sonra tezlerin sayısında artışlar görülmekte ve bu durumun nedenlerini nasıl açıklayabiliriz?

3. Tezler en fazla hangi düzeyde üretilmiştir?

4. Tezlerin üniversite ve enstitü dağılımları nasıl?

5. En fazla hangi bilim dallarında tez yapılmıştır?

6. Tezlerde ele alınan konular neler ve hangi konular ihmal edilmekte?

7. Tezler yapılırken yöntemle başvurulmuş mu ve hangi yöntemler daha çok tercih edilmiştir?

8. Tezlerin kaynakça durumları nasıl ve tezlerde ne kadar ulusal ve uluslararası literatürden yararlanılmış?

Bu sorular çerçevesinde elde edilen bulgular, sonuç ve tartışma kısmında ayrıca değerlendirilmektedir.

3.YÖNTEM

Araştırmanın deseni

Bu çalışmada yaşlılık ve yaşlanma konusunda yapılmış tezleri incelerken nitel veri analiz tekniklerinden biri olan içerik analizinden yararlanılmaktadır. İçerik analizi değişen araştırma amaçlarına göre nitel, nicel ve bazen de karma tarzda yapılabilmektedir (White ve Narsh, 2006:22). Çalışmada elde edilen veriler ise nicel desende incelenmiştir. Çalışmanın aşamaları aşağıda sıralanmaktadır¹⁷:

Dokümanlara Ulaşma: Bu çalışmanın veri kaynağını, Türkiye'de yaşlılık konusunda yapılmış lisansüstü tezleri oluşturmaktadır. Çalışmada sadece lisansüstü tezlere ağırlık verilmek istenmesinin nedeni, hem tezlerin içerikleri hakkında detaylı bilgiler edinmek hem de tezlerin içeriklerini tartışmaya açmaktır. Verilerin büyük kısmı, Yüksek Öğretim Kurumu'nun Ulusal Tez Merkezi internet sitesinden temin edilmiştir. Bu süreçte özellikle ilk yapılan tezlere ulaşma konusunda hassasiyet gösterilmiştir. Bu amaç doğrultusunda bazı üniversitelerin kütüphane kataloglarında da taramalar yapılmıştır. Ulaşılmayan tezlere kütüphanelerden mail yoluyla erişim sağlanmıştır.

Dokümanların Özgünlüğünün Kontrol Edilmesi: Dokümanların orijinalliği konusuna oldukça önem verilmiştir. Bu sebeple gerek Yüksek Öğretim Kurumu'nun Ulusal Tez Merkezi'nden gerekse kütüphaneler aracılığıyla gerekli izinler alındıktan sonra mailler üzerinden elde edilen tezlerin asıllarına ulaşılmıştır.

Verilerin Analiz Edilmesi: Veriler, önceden belirlenen kategorilere (yıllara, konulara, uzmanlık alanına, yöntemine, kaynakça kullanımına) göre oluşturulan çizelgeye yerleştirilmiştir. Son aşamada ise elde edilen bulgular yorumlanmış ve içerikleri analiz edilmiştir.

Evren ve örneklem

Çalışmanın evrenini, 1972 yılından itibaren başlayan ve Eylül 2018'e kadar devam eden süreçte üretilmiş 521 tez oluşturmaktadır¹⁸. Örneklem ise, aynı tarihler içinde hazırlanmış 398 lisansüstü tezi içermektedir¹⁹. İncelenen tezler çalışma evreninin %76,3'ünü temsil etmektedir.

¹⁷İçerik analizi, dokümanların belli bir sistem içinde anlaşılmasını gerektirmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu çalışmada da içerik analizinin aşamaları olarak; öncelikle dokümanlara erişim sağlanmış, ardından dokümanların özgünlüğü kontrol edilmiş ve son aşamada verilerin analizi gerçekleştirilmiştir.

¹⁸Çalışma kapsamının 1972'den itibaren başlatılmasının nedeni, ilk ulaşılan tezin bu yılla tarihlendirilmesidir. Tüm araştırmalara rağmen bu tarihten önce yapılmış herhangi bir tez çalışmasına ulaşılamamıştır.

¹⁹İçerik analizlerinde örneklem temel sorunlardan biridir (Koçak ve Arun, 2006). Bir araştırma yaparken örneklem alınması durumunda, alınan örneklemin evreni temsil etmesi oldukça önemlidir. Bu çalışmada da evrene göre örneklem seçiminde oldukça titiz davranılmıştır. Tüm disiplinler içinde üretilmiş tezlerin çalışma kapsamına alınmasına özen gösterilmiş, ayrıca ilk üretilen tezlere ulaşılması sağlanmıştır. Tespit edilen 521 tez içinden 398'i, çalışmanın örneklemini açısından yeterli görülmüştür.

4.BULGULAR

Çalışmada elde edilen bulgular araştırma soruları temelinde kategorilendirilerek bu kategoriler üzerinden analiz edilmiş ve belli başlıklar halinde aşağıda sunulmuştur.

Yıllara göre tezlerin sayısındaki değişimler

Araştırma sırasında yapılan taramalar sonucunda, ilk tez çalışmasının 1972’de yapılmış bir doktora çalışması olduğu tespit edilmiştir²⁰. Tezler yıllara göre değerlendirildiğinde, özellikle 2008 yılı sonrasında tezlerin sayısında önemli bir artışın olduğu tespit edilmiştir. Tezleri dönemsel olarak sınıflandırıldığında²¹, 1972-1990 yılları arasındaki ilk döneme ait toplamda 18 lisansüstü tezi belirlenmiş ve bunlardan 9’u örneklem kapsamına alınmıştır.

Ülkemizdeki yaşlanma çalışmalarının 1990 sonrasında artmaya başladığı ve bu durumun tez çalışmalarına da yansıdığı görülmektedir. Makalenin başlarında bu çalışmalardan kısaca bahsedildiği gibi; yaşlılıkla ilgili ilk derneğin (1998) kurulması, ilk derginin çıkarılması (2001), birçok vakıf ve araştırma merkezinin kurulması, akademik düzeyde eğitim verilmeye başlanması, yaşlanma konusunda eylem planı oluşturulması vb. 1990 yılı sonrasında yaşanan gelişmelerdir. Gün geçtikçe gerek sağlık ve fen bilimlerinde gerekse sosyal bilimlerde yaşlılık konusunda yapılan çalışmaların sayısı artmaktadır. Bu artış, üretilen tez çalışmalarının sayısından da anlaşılmaktadır. Öyle ki, 2008 yılı ve sonrasında hazırlanan tezlerin oranına bakıldığında (%83,4), bu durum açıkça görülmektedir (Tablo 1).

Hazırlanan tezlerin düzeylerine göre dağılımlarına bakıldığında; %62’lik oranla yüksek lisans düzeyinde yapılmış olan tezler daha fazladır. İkinci sırayı %21’lik oranla tıpta uzmanlık tezleri takip ederken, son sırada %16’lık oranla doktora düzeyinde yapılmış tezler yer almaktadır. Ayrıca sanatta yeterlilik alanında üretilmiş 1 teze ulaşılmıştır. Yıllara göre tezlerin sayısında artış olduğu gibi, tüm tez düzeylerinde de bir artış söz konusudur. Bu durumu da yine

Türkiye’deki yaşlanma çalışmalarının yıllar içinde gördüğü ilgi ve bunun akademik çalışmalar içinde tezlere yansımaları şeklinde açıklayabiliriz.

Tezlerin yapıldıkları üniversite ve enstitüler

Bugün yaşlılık ve yaşlanma konusunda ülkemizde birçok alanda çalışmalar yürütülmekle birlikte, özellikle akademik düzeyde yapılan çalışmalara giderek daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Yaşlılık konusunda yazılan kitaplar ve makaleler ile hazırlanan projeler ve tez çalışmalarının önemi her geçen gün artmaktadır. Akademik alanda özellikle tez çalışmalarının ayrı bir yeri bulunmakta ve tezlerden çıkan sonuçlar teoride ve pratikte değer oluşturabilmektedir.

Tezlerin yapıldığı üniversiteler incelendiğinde; toplamda 74 üniversitede yaşlılık konusunda tez yapıldığı tespit edilmiştir. En fazla tez, Hacettepe Üniversitesi’nde üretilmiştir (%8,8)²². Hacettepe’yi sırasıyla Ankara Üniversitesi (%6,8), İstanbul Üniversitesi (%6,3), Gazi Üniversitesi (%6) takip etmektedir²³.

Üniversitelerde lisansüstü eğitim, enstitüler aracılığıyla verilmektedir. Türkiye’de yaşlılık konusunda yapılan tez çalışmalarının enstitülere göre dağılımına bakıldığında (Tablo 2) ilk sırada %40,6’lık oranla Sağlık Bilimleri Enstitüsü yer almaktadır. Sağlık Bilimleri’ndeki tezler çoğunlukla Hemşirelik, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, Halk Sağlığı uzmanlıklarında yapılmıştır. Sosyal Bilimler, tezlerin en fazla üretildiği ikinci enstitü olarak karşımıza çıkmakta (%29,1) ve burada da ağırlıklı olarak Sosyoloji, Psikoloji, ÇEKO (Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri), Sosyal Hizmetler, Antropoloji, Hukuk, İşletme, Felsefe, İlahiyat ve son yıllarda ise Gerontoloji anabilim dalında yapılan çalışmalar öne çıkmaktadır. Tıp Fakültesi’nde tıpta uzmanlık tezleri üretilirken (%21,1), Fen Bilimleri içinde Mimarlık alanında yapılan tezler çoğunluğu oluşturmaktadır. Bunların yanında Eğitim Bilimleri, Güzel Sanatlar, Nüfus Etütleri, Adli Tıp, Bankacılık ve Sigortacılık enstitülerinde de yapılmış tezler bulunmaktadır.

²⁰1972 yılında Hacettepe Üniversitesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümünde Suna Baykan’ın hazırlamış olduğu doktora çalışması, yaşlılık konusunda yapılmış tezler içinde ulaşılan en eski tarihlidir. Aynı yıl Gazi Üniversitesi’nde Ali Çubuk tarafından Çalışma Ekonomisi alanında yaşlılık konusunda yapılmış bir doçentlik tezine de rastlanmaktadır. 1976’da yine Suna Baykan tarafından hazırlanan doçentlik tezi de yaşlıların beslenme durumları üzerine yazılmıştır. Yaşlılık konusundaki çalışmalarıyla tanıdığımız Vedia Emiroğlu’nun da 1983 yılında yaşlılarla ilgili yazmış olduğu doçentlik tezi bulunmaktadır.

²¹Tezler dönemsel olarak 3 kategoride ele alınmıştır. İlk dönem 1972 – 1990 yılları arasında kapsamaktadır. Bunun nedeni, ulaşılan en eski tezin 1972 yılına ait olmasıdır ve 1990 yılına kadarki süreçte çok fazla bir çalışmanın üretilmemiş olmasıdır. Türkiye’deki yaşlılık çalışmalarının yoğunluğunun 1990 sonrasında artmaya başladığı bilinmekle birlikte (Arun, 2008), tezlerin sayı-

sındaki asıl hızlı artışın 2008 yılı sonrasında gerçekleştiği görülmüştür. Bu sebeple 1990 ve 2007 arasındaki yıllar ikinci dönem olarak belirlenmiş, son olarak 2008 ve sonrasındaki çalışmalar üçüncü dönem olarak sınıflandırılmıştır.

²²Örneklem olarak seçilen 398 tezin 35’i Hacettepe Üniversitesi’nde üretilmiştir. Yaşlılık konusunda en eski tarihlidir ve bu üniversitede yapılmıştır. Özellikle üniversitenin Tıp Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Enstitüsünde yaşlılık konusunda yapılan çalışmaların sayısının giderek arttığı, yine Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Nüfus Etütleri Enstitüsü’nde tez çalışmalarının yürütüldüğü görülmektedir.

²³Ege, Marmara ve Dokuz Eylül üniversitelerinde de sayıca üstünlük söz konusudur (Üç üniversitenin toplam oranı %13,5). Akdeniz Üniversitesi’nde ise bu oran %3,8’tir. Akdeniz Üniversitesi’nde üretilen toplam 15 tezin 6’sı Gerontoloji Bölümüne aittir.

Tablo 1. Yıl aralıklarına göre tezlerin dağılımı

Yıl Aralığı	Doktora	Yüksek Lisans	Tıpta Uzmanlık	Sanatta Yeterlilik	Frekans	%
1972 - 1990	2	6	1		9	2,3
1991 - 2007	11	33	13		57	14,3
2008 ve sonrası	51	209	71	1	332	83,4
Toplam	64	248	85	1	398	100

Tezlerin disiplinler arasındaki dağılımı

Yaşlılığın çok boyutlu yapısı, konunun farklı disiplinler tarafından çalışılmasını gerekli kılmaktadır. Tezler içinde de 50'den fazla disiplin tarafından yaşlılık ve yaşlanma konusunun ele alındığı görülmüştür. Öncelikle yaşlılık konusuyla uzun yıllar ağırlıklı olarak sağlık alanı içinde yer alan disiplinler ilgilenmiş ve çalışmalar da çoğunlukla yaşlıların sağlığı çerçevesinde ele alınmıştır. Tezlere bakıldığında da, yaşlılık konusunda

en fazla çalışma Tıp alanında yapılmıştır (%22,1). İkinci sırada Hemşirelik yer almaktadır (%20,3). Yaşlılık konusunda hemşirelik alanında yapılan tezleri Halk Sağlığı (%5,5), Fizyoterapi ve Rehabilitasyon (%5,3), Beslenme ve Diyetetik (%1,5) alanında yapılan tezler izlemektedir. Ayrıca Eczacılık, Oral Diagnoz ve Radyoloji, Fizyoloji, İç Hastalıkları, Yaşlı Sağlığı alanlarında az sayıda da olsa yaşlılık konusunda tez üretildiği belirlenmiştir (Şekil 1).

Tablo 2. Yapıldıkları enstitülere göre tezlerin dağılımı

Enstitü	Doktora	Yüksek Lisans	Tıpta Uzmanlık	Sanatta Yeterlilik	Frekans	%
Sağlık Bilimleri Enstitüsü	33	127	2	-	162	40,6
Sosyal Bilimler Enstitüsü	25	91	-	-	116	29,1
Tıp Fakültesi	1	-	83	-	84	21,1
Fen Bilimleri Enstitüsü	3	18	-	-	21	5,2
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	1	7	-	-	8	2,0
Güzel Sanatlar Enstitüsü	-	1	-	1	2	0,5
Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü	-	1	-	-	1	0,3
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü	-	1	-	-	1	0,3
Nüfus Etütleri Enstitüsü	1	-	-	-	1	0,3
Adli Tıp Enstitüsü	-	1	-	-	1	0,3
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü	-	1	-	-	1	0,3
Toplam	64	248	85	1	398	100

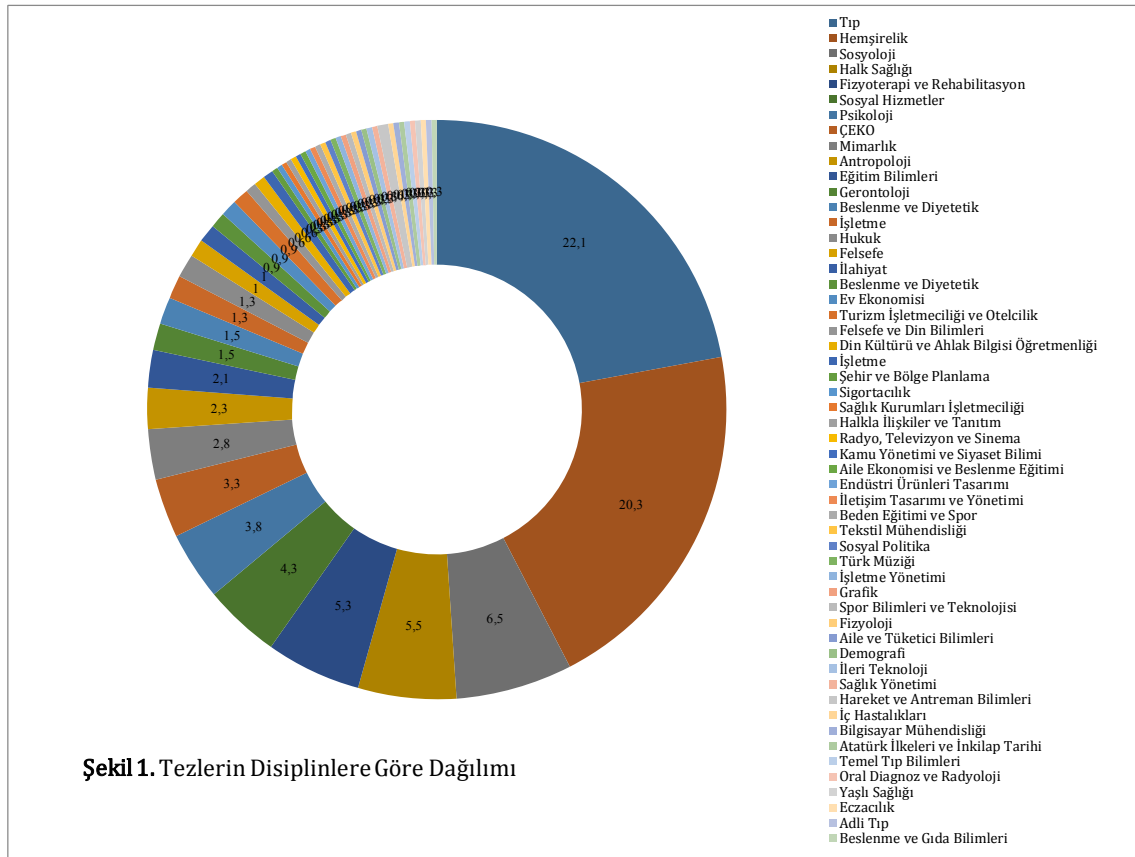
Yaşlılığı inceleyen ilk bilim dalları olarak tıp, felsefe ve psikoloji karşımıza çıkmaktadır (Tufan, 2014:20). Modernleşme süreciyle birlikte yaşlılık ve yaşlanma, özellikle psikolojik ve toplumsal yönleriyle daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Bu bağlamda özellikle sosyal bilimler içinde yaşlılık ve yaşlanmaya olan ilgi giderek artmaktadır²⁴. Sosyal Bilimler alanında yapılan tezler incelendiğinde; Sosyoloji (%6,5), Psikoloji (%3,8), ÇEKO (%3,3), Sosyal Hizmetler (%4,3), Antropoloji (%2,3), Gerontoloji (%1,5), İşletme (%1,3), Hukuk (%1,3), Felsefe (%1), İlahiyat (%1) gibi disiplinlerde yaşlılığın farklı yönleriyle ilgili tezlerin yapıldığı görülmektedir. Geçmiş yıllara ait ulaşılabilen ilk tezler arasında Psikoloji uzmanlığında yapılanlar öne çıkmaktayken, son yıllarda özellikle Sosyolojide yapılan çalışmaların sayısında bir artış söz konusudur. Tezler

inde ÇEKO ve Sosyal Hizmetler alanlarının oranı da nispeten yüksektir. Ayrıca Antropoloji'de özellikle 2000'li yıllardan sonra, Gerontoloji'de ise son yıllarda yaşlılık konusunda lisansüstü tezlerin sayısında bir artış söz konusudur²⁵.

Fen Bilimlerinde yaşlılık konusunda yapılan çalışmaların çoğunluğu ise Mimarlık (%2,8) alanında toplanmaktadır. Bu çalışma kapsamında da Mimarlık disiplini içinde yapılmış 11 adet tez incelenmiştir. Yine Fen Bilimleri içinde Ev Ekonomisi, Şehir ve Bölge Planlama ve Mühendislik alanlarında yapılmış tezler mevcuttur. Ayrıca Eğitim Bilimleri (tüm tezlerin %2,1'i), Güzel Sanatlar, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Adli Tıp, Nüfus Etütleri enstitülerinde yapılmış tezler tespit edilmiştir.

²⁴1940'lardan itibaren Sosyal Gerontoloji kapsamında yapılan çalışmalar (Tufan, 2017:51), yaşlanma ve yaşlılığın sosyal yönlerine dikkat çekilmesini sağlamıştır.

²⁵Sosyal Bilimlerde ayrıca; Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik, İşletme Yönetimi, Beden Eğitimi ve Spor, Sağlık Kurumları İşletmeciliği, Reklamcılık, İletişim Tasarımı ve Yönetimi, Türk Müziği, Aile ve Tüketici Bilimleri, Sosyal Politika gibi uzmanlık alanlarında yaşlılıkla ilgili üretilmiş az sayıda lisansüstü tez mevcuttur.

Tablo 3. Tezlerin konu alanlarına göre dağılımı

Konu Alanı	Doktora	Yüksek Lisans	Tıpta Uzmanlık	Sanatta Yeterlilik	Frekans	%
Hastalıklar ve sağlığı koruma	18	55	60		133	33,4
Yaşam memnuniyeti	7	31	7		45	11,3
Psikolojik sorunlar	3	22	13		38	9,5
Yaşlı bakımı	6	28	1		35	8,8
Yaşlı - mekân ilişkisi	4	16			20	5,0
Sosyal politikalar ve hizmetler	6	14			20	5,0
Tüketim davranışları	2	15	1	1	19	4,8
Sosyal sorunlar	4	14			18	4,5
Yaşlılık algısı	3	13	1		17	4,3
Ayrımcılık, istismar ve ihmal	2	11	2		15	3,8
Yaşam kalitesi	2	12			14	3,5
Kişisel özellikler	2	6			8	2,0
Serbest zaman etkinlikleri	3	3			6	1,5
Modernleşme	1	4			5	1,3
Kuşaklararası ilişkiler	1	2			3	0,8
Göç		2			2	0,5
Toplam	64	248	85	1	398	100

Tezlerde işlenen konular

Çalışmada incelenen 398 lisansüstü tez, konularına göre 16 ayrı kategoride değerlendirilmiştir. Tezlerin konularına göre sınıflandırılmaları yapılırken ilk olarak “konu alanları” başlığı altında daha önce hazırlanan çizelgede ayrı bir kategori oluşturulmuş, ardından tezlerin içeriklerine bakılarak ele aldıkları konular çizelgeye yerleştirilmiş, son aşamada ise birbiriyle ilişkili

olan kavramlar daha üst bir tema başlığıyla açıklanmıştır (Tablo 3).

Tezler tematik açıdan incelendiğinde, tüm tezler içinde ağırlıklı olarak işlenen konunun “hastalıklar ve sağlığı koruma” üzerine olduğu tespit edilmiştir (%33,4). Yaşlılık, çeşitli hastalıklarla kendini gösteren bir dönem olarak ortaya çıkmaktadır. Tezlerde ele alınan konular da çoğunlukla yaşlılık döneminde sağlıkta yaşanan sorunlar ve sağlığın korunmasıyla ilgilidir. Bu bağlamda;

linik vakalar, kırık ve düşme riski, hastalıklar ve bağımlılık derecesi, yeti yitimi, obezite, diğer geriatrik sendromlar (hipertansiyon, inkontinas) gibi konular ele alınmaktadır. Ayrıca medikososyal sorunlar, hasta – hekim ilişkisi, hekimlerin yaşlı hastayı değerlendirme biçimleri, yaşlıların sağlık harcamaları gibi konular da yaşlı sağlığıyla ilişkili olarak tezlerde işlenen diğer konulardır.

Son yıllarda “yaşlılıkta yaşam memnuniyeti” konusuna akademik çalışmalarda sıklıkla yer verilmektedir. İncelenen tezlerde de; yaşlılıkta sağlık, bakım, ihtiyaç ve beklentiler, aktif yaşam, yaşlılık algısı gibi kavramlar üzerinden yaşlıların yaşam memnuniyetleri ele alınmıştır.

Yaşlılık, ruhsal sorunların yaşandığı bir dönem olarak da ortaya çıkmaktadır. Tezlerde “psikolojik sorunlar” teması altında; özellikle yaşlılıkta depresyon, kaygı, kişilik bozuklukları ile ilgili sorunlar ele alınmıştır. Ayrıca yaşlıların psikolojik danışmanlık ihtiyaçları, eş kayıplarıyla birlikte ortaya çıkan bunalımlar, ölüm korkuları, suç işleme durumları da tezlerde işlenen diğer konulardır.

Ortalama ömrün giderek uzaması “ileri yaşlılık” kavramını öne çıkarmakta ve yaşlılığın bu dönemlerinde bakıma muhtaçlık ciddi bir sorun haline almaktadır. Yaşlı bireylerin bakımı, hem devlet hem de aileler için ekonomik anlamda zorluklar yaratabilmektedir. Ayrıca yaşlıya bakan bireylerin psikolojik ve sosyal yönden sıkıntılar yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu bağlamda yaşlıların bakım gereksinimleri, bakım modelleri ve uygulamaları, evde ve huzurevinde bakım, yaşlıların sosyal ve manevi bakımları, bakım parası ve bakıma başvurma gibi konuların yanında; bakım verenlerin yaşadıkları sorunlar (aileler, kurum çalışanları, hemşireler vs.), bakım verenlerin öz yeterlilik algıları, bakıcıların yaşlılığa karşı tutumları gibi konulara tezlerde giderek daha fazla yer verildiği görülmektedir.

Yaşlanmanın ilerleyen evrelerinde yaşlılar mekânla ilgili bazı sorunlar yaşamaya başlamaktadırlar. Bu sebeple yaşlı insanların mekânsal beklentileri üzerinde de durmak gerekir. Bu bağlamda tezlerde; yaşlıların konuta ilişkin tercihleri, mekânsal davranışlar, kırdaki ve kentte yaşlanma deneyimleri, yaşlılar için ideal mekân tasarımları gibi konular ağırlıklı olarak işlenmektedir. Bununla birlikte yerinde yaşlanma, yaşlıların mekânsal aidiyetleri, yaşlı dostu kentler konularında sadece birer tez tespit edilmiştir. Mekân konusu en fazla Mimarlık alanındaki tezler içinde ele alınmıştır. Bu disiplini sırasıyla Sosyoloji, Antropoloji, Gerontoloji takip etmektedir.

“Sosyal politikalar ve hizmetler” başlığı altında kategorize edilen alan içinde ise; yaşlılık sigortası, yaşlı aylığı, koruma kapsamında yaşlılık politikaları, yaşlılar için gelir güvencesi, yaşlılara yönelik sosyal yardım ve hizmetler, yaşlıların belediye hizmetlerine bakışı, aktif yaşlanmayla ilgili hizmetler, sosyal yaşam desteği gibi konuları işleyen tezlere yer verilmektedir.

Yaşlanmayla birlikte bireyin davranış kalıplarında değişimler meydana gelmekte ve bu durum tüketim alışkanlıklarına yansımaktadır. Tezlerde bununla ilgili olarak; talebe yönelik tekstil ürünü tasarımı, web tasarımı, beslenme tercihleri, antropometrik vücut ölçümleri ve

mutfak-tuvalet vs. tasarlama, emeklilik sonrası yeni yaşamsal tercihleri ve yeni tüketim deneyimleri gibi konular ele alınmaktadır.

Yaşlılık toplumsal bir olgu ve aynı zamanda toplumun içinde giderek büyüyen bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yaşlıların sosyal uyumu, toplumsal beklentileri ve yaşanan sorunlar, demografik yaşlanmanın toplumsal etkileri, yaşlıların toplumdan soyutlanması, yaşlılıkta tek başına yaşamının artması gibi konular özellikle Sosyoloji alanındaki tezlerde işlenmekte, ayrıca Psikoloji, Sosyal Hizmetler, Hemşirelik alanlarındaki tezler içinde de bu konulara yer verilmektedir.

“Yaşlılık algısı” olarak kategorize edilen tezler ise; hem toplumun yaşlılara yönelik algıları hem de yaşlı insanların yaşlanma konusundaki algılarıyla ilgili değerlendirmeleri içermektedir. Bu tezlerde ele alınan konular, yaşlıların yaşlılık algısı ve bunun yaşamlarına etkileri (sağlıklarına, yaşam kalitelerine vb. etkisi), gençlerin yaşlılığa bakışı, kitaplarda, sinemada veya TV’de sunulan yaşlı imajlarıyla ilgilidir.

Yaşlı ayrımcılığı, istismarı ve ihmali giderek daha fazla gündeme gelmekte ve yaşlıların yaşadıkları bu sorunlar akademik çalışmalarda da dile getirilmektedir. Tezlerde genellikle yaşlıların istismar ve ihmalle karşılaşma durumları, yaşlı yoksulluğu, yaşlı yalnızlığı, insanların yaşlı ayrımcılığına karşı tutumları, aile içi yaşlı istismarı, hastanede yaşlı istismar ve ihmali gibi konulara yer verilmektedir.

Sonuç olarak tezlerde işlenen konuların genellikle yaşlı sağlığı, yaşlıların yaşam memnuniyetleri, psikolojik sorunları ve bakımları ile ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca yaşlıların mekânsal beklentileri, sosyal politikalar ve hizmetler, tüketim davranışları, sosyal sorunlar, yaşlılık algısı, yaşlı istismar ve ihmali gibi konulara da tezlerde yer verilmektedir. Bununla birlikte, yaşlılarla ilgili birçok konu hala ihmal edilmektedir. Bu bakımdan kuşaklararası ilişkiler, mekânsal aidiyet ve yerinde yaşlanma, mobilite (göç ve seyahat), aktif yaşam gibi konuları ele alan çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir.

Tezlerin yöntem durumları

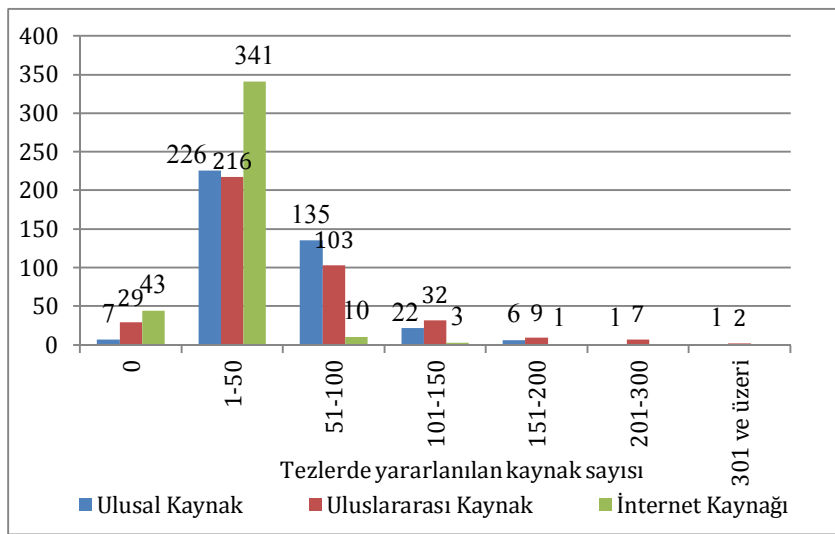
Bu çalışmada incelenen tezler yöntem durumlarına göre dört grupta ele alınmıştır. Tezlerin %85’inde nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı, %6,5’lik kısmında hiçbir yöntem kullanılmadığı, %5,5’inde ise nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Hem nicel hem de nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntemler ise %3’lük orana sahiptir (Tablo 4).

Nicel yöntemler içinde veri toplama araçları olarak en fazla anketin kullanıldığı, ayrıca tıpta uzmanlık tezlerinde tarama testleri aracılığıyla deneysel araştırma deseninin tercih edildiği tespit edilmiştir. Nitel yöntemler içinde ağırlıklı olarak görüşme tekniğine başvurulduğu belirlenmiştir. Karma yöntemi tercih edenler genellikle anket ve görüşme tekniklerini birlikte uygulamışlardır. İncelenen 398 tezin 26’sında ise herhangi bir yöntemin kullanılmadığı görülmüştür. Bunların 5’inin doktora tezi olması da sorgulanması gereken bir durumdur. Bununla birlikte sosyal bilimlerde alanında hala ağırlıklı olarak pozitivist yaklaşımlı nicel yöntemler tercih edilmektedir. Bu noktada yaşlıların sorunla-

rını, ihtiyaçlarını, taleplerini, deneyimlerini anlamlandırmak amacıyla daha fazla nitel çalışma yapılması gerekmektedir.

Tablo 4. Tezlerin yöntem durumlarına göre dağılımı

Tezin Yöntemi	Doktora	Yüksek Lisans	Tıpta Uzmanlık	Sanatta Yeterlilik	Frekans	%
Nitel	48	206	83	1	338	85
Nitel	5	16	1		22	5,5
Karma	6	5	1		12	3.0
Yöntemi olmayan	5	21			26	6,5
Toplam	64	248	85	1	398	100

Şekil 2. Tezlerin kaynakça sayılarına göre dağılımı

Tezlerin kaynakça durumları

Bu çalışmada incelenen tezlerin kaynakçaları ulusal, uluslararası ve internet kaynakları olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. Tezlerde ulusal (%43,5) ve uluslararası kaynak kullanım oranları (%44,8) neredeyse eşit bir dağılım göstermektedir. İnternet kaynaklarından yararlanma oranı ise daha düşüktür (%11,6).

Tezlerin kaynakçalarıyla ilgili dikkat çeken durumlardan biri, üç kaynak türünden de herhangi birini kullanmayan tezlerin mevcut olmasıdır. Şekil 2’de görüldüğü gibi, 7 tezde ulusal kaynaklardan yararlanılmamıştır²⁶.

Ayrıca 29 tezde herhangi bir uluslararası kaynağın, 43 tezde ise internet kaynağının kullanılmadığı tespit edilmiştir. Uluslararası kaynaktan yararlanmayan 29 çalışmanın tamamı yüksek lisans tezidir.

Kullanılan kaynakların sayısı açısından, kaynak sayısı 1-50 aralığında olan tezler daha fazladır. 301 ve üzerinde ulusal kaynaktan yararlanan 1 tez ve aynı sayıda uluslararası kaynak kullanan 2 tez belirlenmiştir. Bu üç tez de doktora düzeyinde yazılmış tezlerdir. Tüm tezler

içinde en fazla kaynak kullanan tezin yararlandığı toplam kaynak sayısı 449’dur ve bu bir doktora tezidir. En az kaynak kullanımı 10 kaynakla bir yüksek lisans tezine aittir²⁷.

5.TARTIŞMA VE SONUÇ

Yaşlılık, bugün sadece gelişmiş ülkeleri ilgilendiren bir olgu değildir. Ülkemizde de son yıllarda yaşlılık konusunun zaman zaman politik söylemlerde gündeme getirildiği, özellikle sağlık ve bakım hizmetleri içinde bu konuya odaklanıldığı görülmektedir. Ayrıca artık daha görünür bir şekilde akademik alanda da çeşitli disiplinler tarafından konunun farklı yönleriyle ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda özellikle lisansüstü tezlerin teoride ve pratikte yaşlılıkla ilişkili durumlara yönelik yapacağı katkılar üzerinde düşünülmesi gerekmektedir. Yine bundan sonra yapılacak tezler için hem mevcut durumu ortaya koymak hem de yeni ve orijinal tezler üretebilmek adına, yapılmış tezlerin incelenmesi ve niteliklerinin sorgulanması gerekmektedir.

²⁶Bu 7 tez, İngilizce dilinde yazılmıştır ve herhangi bir ulusal kaynaktan yararlanmadıkları tespit edilmiştir (incelenen tüm tezler içinde yabancı dilde yazılmış tezlerin oranı %3,8’dir).

²⁷En fazla kaynak kullanımı ÇEKO alanında yapılmış bir doktora tezine aittir. En az kaynak kullanılan tez ise Hemşirelik alanında yapılmıştır.

Amaca yönelik belli kategoriler dahilinde incelenen tezlerin içerikleriyle ilgili ulaşılan sonuçları şu şekilde yorumlayabiliriz:

1. Sağlık-Hastalık Odaklı Çalışmalar

Ortalama ömrün uzaması ve yaşlılığın ilerleyen evrelerinde hastalıklarla karşılaşma durumunun artmasıyla birlikte, yaşlıların sağlık sorunları giderek daha fazla dile getirilmektedir. İncelenen tezlerin konu dağılımlarına bakıldığında da, yaşlı sağlığı çerçevesinde konuların yoğunlaştığı görülmektedir. Fakat yaşlıların sağlık sorunlarını birkaç disiplinin perspektifinden ele almak ve genellikle disiplinler arası bakıştan uzak kalmak, sorunla ilişkili farklı durumların görmezden gelinmesine neden olabilir. Mesela son yıllarda yaşlılık hastalıkları içinde adını sıklıkla duymaya başladığımız "demans" ele alalım. Bu hastalığı sadece sağlık alanından uzmanların çalışması, hastalığın ilişkisel yönlerini göz ardı edip soruna yeterli çözüm üretilmesine engel olabilir. Yani hastalığın sosyal ve psikolojik boyutlarıyla ele alınması ayrıca bir gerekliliktir ve bu bağlamda disiplinlerarası iş birliğinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Burada üzerinde durulması gereken diğer bir konu da, tezlerde yaşlı hastanın ele alınma şekli yani hastaya olan yaklaşımlardır. Yaşlıların sağlığıyla ilgili yapılan tezler incelendiğinde, özellikle de tıpta uzmanlık tezlerinde, yaşlıların denek pozisyonunda değerlendirildiği görülmektedir. Fakat yaşlıların sağlık sorunlarını anlamlandırmak için onların nesne konumundan çıkıp özne konumuna getirilmesi gerekmektedir. Yaşlılar üzerinde belli ölçümler yapıp, hastalıklarıyla ilgili birçok ilişkiselliği hesaba katmamanın doğru bir tutum olup olmadığı üzerinde düşünülmesi gerekmektedir.

2. İhmal Edilen Konular

Bugün uluslararası literatürde, hem yaşlılık konusunda yapılan çalışmaların oldukça fazla olduğu hem de yaşlıların durumlarıyla ilişkili konuların çeşitlendiği görülmektedir. Ülkemizde ise yaşlıları ele alan çalışmaların hala yeterli düzeye ulaşmadığını söyleyebiliriz. Ayrıca yapılan çalışmalarda yaşlılar ağırlıklı olarak sağlık ve bakım sorunlarıyla gündeme getirilirken; göç, kuşaklararası ilişkiler, yerinde yaşlanma, dulluk, toplumsal cinsiyetteki eşitsizlikler, yaşlılığın kadınlaşması (feminization), ileri yaş sorunu, LGBTİ+ yaşlılar gibi konular gereken ilgiyi görmemektedir. Yine hiç evlenmemiş ve çocuksuz yaşlıların da araştırılması gerekmektedir (Holdsworth, 2018). Bunların yanı sıra aktif yaşlanmaya yönelik çalışmaların oldukça az olması da üzerinde durulması gereken diğer bir konudur. Uluslararası literatürde yaşlıların aktif olarak hayata katılmalarıyla ilgili çalışmalarla giderek daha fazla önem verilmesine rağmen, ülkemizde bu konu henüz önemsenmemektedir. Aslında bu noktada öncelikle "Ülkemizde yaşlanma politikaları neleri kapsamalıdır?" sorusu üzerinde düşünülmesi gerekmektedir. Bu politikalar hem yaşlıların mevcut durumlarını ortaya koymalı hem de aktif yaşlanmayı, yerinde yaşlanmayı ve yaşlıların deneyimlerinden yola çıkan uygulamaları kapsa-

malıdır. Bu bağlamda tezlerde veya diğer bilimsel çalışmalarda yaşlanma politikalarının bileşenlerini bütüncül bakış açısıyla ele almak oldukça önemlidir. Yine aktif yaşlanma ve gümüş ekonomi kapsamında "üretken yaşlılar" kavramını öne çıkararak demografik fırsat penceresi üzerinde düşünülmalıdır. Yaşlılar için alternatif yaşam modelleri neler olabilir? Yaşlıların toplumla entegrasyonu nasıl sağlanabilir? Yerel yönetimlerin yaşlılar için özel uygulamaları neler olmalıdır? Seçim siyasetinde yaşlılar neden önemsenmelidir? Yaşlıların yaşamlarını kolaylaştıracak geronteknolojik ürünler nasıl yaygınlaştırılmalıdır? gibi yaşlıların ihtiyaç ve beklentilerine yönelik daha güncel konular da çalışmaya değer görülmeli ve tartışmaya açılmalıdır.

3. Yöntem Sorunu

İncelenen tezlerin büyük kısmında (%85) nicel yöntemlerin kullanılması, "tezler yaşlılarla ilgili gerçekleri ne kadar yansıtıyor?" sorusunu aklımıza getirmektedir. Aslında asıl sorun, pozitif olmayan disiplinler içinde bile sadece anketle elde edilen verilerden genellenmiş sonuçlara ulaşılmasıdır. Bugün sosyolojide, psikolojide ve hatta antropolojide nicel yaklaşımla üretilmiş tezlerin oranı hala yüksektir. Eğer amacımız yaşlıların sorunlarını, ihtiyaçlarını, beklentilerini, deneyimlerini anlamak ise, özellikle sosyal bilimlerde biraz daha emik yaklaşımı²⁸ benimsemek ve duruma içeriden bakmak gerekmez mi? Bununla birlikte artık sağlık alanında yapılmış tezler de dahil olmak üzere son yıllarda nitel çalışmalarda bir artış söz konusu olsa da, hala oldukça azdır. İncelenen tezlerde en az tercih edilen yöntem ise karma yaklaşımdır. Bu durum, karma yöntemin daha fazla uğraş ve üst düzey deneyim gerektirmesi (Arun, 2018), ayrıca araştırmacıların karma yöntem hakkında yeterince bilgiye sahip olmalarıyla ilgili (Baki ve Gökçek, 2012) olabilir. Tezlerde yöntemle ilgili tespit edilen en önemli sorun, herhangi bir yöntemi kullanmayan tezlerin sayısının azımsanmayacak oranda olmasıdır (%6,5). Üstelik bunlar içinde doktora tezlerinin olduğu da görülmektedir. Doktora tezlerinde dahi görülen bu yöntemsel yoksunluğun ciddiyetle tartışılması ve yöntem üzerinde özellikle durulması gerekmektedir.

"Yaşlılık konusunda araştırma yapan akademisyenler, yaşlanmanın bireyler ve toplum üzerindeki etkilerini belirlemelerini sağlayacak yöntemler geliştirmek için çalışmaktadırlar" (Baran, 2004:39). Yaptığımız çalışmaların özgün bir değere sahip olmasını istiyorsak, hem ele aldığımız konuyu belirlerken titiz davranmalıyız hem de bu konuyu işlerken metodolojik anlamda izleyeceğimiz yolu iyi seçmeliyiz.

Sonuç olarak Türkiye'deki yaşlılık çalışmalarına hala ağırlıklı olarak yaşlı sağlığı penceresinden bakıldığı ve sosyal alanlarda yapılan çalışmaların yetersiz düzeyde (Arun, 2018) olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, tezlerde yaratılan teorik tartışmalar ve kullanılan yöntemlerin, yaşlılık çalışmalarına sağlayacağı katkılar bakımından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple tezlerde belirlenen teorik ve metodolojik anlamdaki eksiklikler ciddiyetle önemsenmelidir. Ayrıca

²⁸Emik yaklaşım, insan davranışlarını anlamlandırma noktasında, onların davranışlarını yaşadıkları kültürel/toplumsal yapı içinde üretilen kavramlarla açıklanması gerektiğini savunmaktadır. Bu durum,

kültüre özgü ve "içeriden bakış" olarak nitelendirilmektedir (Erkekli, 2012). Yani emik bakışla, bireyin penceresinden durum veya olaylara yaklaşabilmek mümkün olabilecektir.

yaşlıları ilgilendiren ama tezlerde ihmal edilen konular dikkate alınmalı ve gündeme getirilmelidir. Bunlar yapılırken disiplinlerarası işbirliği sağlanmalı ve farklı disiplinlerin yöntem ve yaklaşımlarından yararlanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akçay, C. (2013). *Yaşlılık Kavramlar, Kuramlar ve Yaşlılığa Hazırlık*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Akın, G. (2006). *Gerontoloji Her Yönüyle Yaşlılık*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Anena, E., & Muchane, E. (2012). *A General Perspective of Falls Amongst The Elderly: A Literature Review Study*. Human Ageing and Elderly Services, Degree Thesis.
- Anita, B. (2015). A review of socio-economic and demographic ageing literature with special thrust on North-East Indian studies. *International Research Journal of Social Sciences*, 4(5), 89-98.
- Arpacı, F. (2005). *Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık*. Ankara: Eğitim ve Kültür Yayınları.
- Arun, Ö. (2008). Yaşlı bireyin türkiye serüveni: Kaliteli Yaşlanma imkânı üzerine senaryolar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 313-330.
- Arun, Ö. (2013). Ageing in Turkey: The Peter Pan Syndrome. In: *Ageing in the Mediterranean*, (Ed): J. Troisi & H. J. Kondratowitz, Britol University Press.
- Arun, Ö. (2018). Türkiye’de yaşlanma çalışmaları dün, bugün, yarın. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 41-61.
- Baki, A., & Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 1-21.
- Baran, A. G. (2004). Yaşlılık sosyolojisi. İçinde: *Yaşlılık Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler*, (Ed): V. Kalıncara, Ankara: Odak Yayınevi.
- Birren, J. E. (1961). A brief history of the psychology of aging. *The Gerontologist*, 1(2), 69-77.
- Blaschke, C. M., Freddolino, P. P., & Mullen, E. E. (2009). Ageing and technology: A review of the research literature. *British Journal of Social Work*, 39, 641-656.
- Canatan, A. (2008). *Sosyal Yönleriyle Yaşlılık*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Ceylan, H. (2015). *Yaşlılık ve Refah Devleti*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Çevik, C. (2017). *Yaşlı Cato veya Yaşlılık Üzerine*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Çuhadar, S. G., & Lordoğlu, K. (2016). Demografik dönüşüm sürecinde türkiye’de yaşlanma ve sorunlar. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 54, 63-80.
- Duben, A. (2018). *Yaşlanma ve Yaşlılık Disiplinlerarası Bakış Açılırları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dülger, İ. (2012). *Dünyada ve Türkiye’de Yaşlılığın Değişen Görünümü, Değişen Politikaları ve Gelişen Aktif Yaşlanma Kavramı*. 18-24 Mart Yaşlılara Saygı Haftası, Ankara.
- Erkenekli, M. (2012). Kültürel değer çalışmalarında yöntem ve sosyolojik araştırmalar için bir model önerisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 221-230.
- Fontes, A. P., & Neri, A. L. (2015). Resilience in aging: Literature review. *Ciência & Saúde Coletiva*, 20(5), 1475-1495.
- Hazer, O., & Aslan, Ö. (2009). Yaşlılıkta sosyal ilişki ve toplumsal hayata katılım. *Akademik Geriatri 2009 Kongresi*, Antalya.
- Holdsworth, J. K. (2018). Daha iyi bir yarın? Yaşlı bakımında ailelerin karşılaştıkları zorluklar ve ihtiyaçları. İçinde: *Yaşlanmayı Aşmak*, (Ed): Özgür Arun, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- İlman, T. & Tekeli, R. (2017). Yaşlılık ve Sağlık Harcamaları Arasındaki İlişki: Literatür Taraması, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 277-291.
- Kalıncara, V. (2016). *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi*. 3.Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, *Onuncu Kalkınma Raporu 2014-2018*, Ankara.
- Kavlak, Y. (2018). Elderly care services in the Netherlands and projection for the future in Turkey. *Clinical Case Reports and Reviews*, 4(4), 1-6.
- Kaygusuz, C. (2008). Yaşlılık kuramları. İçinde: *Pskolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık*, (Ed): K. Ersanlı & M. Kalkan, Ankara: Pegem Akademi.
- Koç, M. (2002). Yaşlılık psikolojisi ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların tarihi ve literatürü üzerine bir araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 289-308.
- Koçak, A., & Arun, Ö. (2006). İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu. *Journal of Selcuk Communication*, 4(3), 21-28.
- Lui, C., Everingham, J., Warburton, J., Cuthill, M., & Bartlett, H. (2009). What makes a community age-friendly: A review of international literature, *Australasian Journal of Ageing*, 28(3), 116-121.
- Özkul, M., & Kalaycı, I. (2015). Türkiye’de yaşlılık çalışmaları. *Sosyoloji Konferansları*, 52 (2), 259-290.
- Özmete, E., & Hussein, S. (2017). *Türkiye’de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Şentürk, Ü. (2018). *Yaşlılık Sosyolojisi*, Bursa: Dora Kitabevi.
- TGD (2013). *Kuruluşunun 10. Yıl Etkinlikleri Kapsamında 1 Ekim Uluslararası Yaşlılar Günü*, Genişletilmiş Basın Bildirisi, http://www.turkgeriatri.org/pdf/TURK_GERIATRI_DER-NEGI_1_EKIM_BASIN_ACIKLAMASI_1_10_2013.pdf.
- Tufan, İ. (2003). *Modernleşen Türkiye’de Yaşlılık ve Yaşlanmak*, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Tufan, İ. (2014). *Türkiye’de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Tufan, İ. (2016). *Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık ve Yaşlanma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tufan, İ. (2017). Türkiye’de sosyal ve uygulamalı gerontolojinin tarihsel temelleri. İçinde: *Gerontoloji Kapsam, Disiplinlerarası İşbirliği, Ekonomi ve Politika* (Ed): İ. Tufan & M. Durak, Cilt 1, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tuna, M., & Tenlik, Ö. (2017). Türkiye’de ve dünyada yaşlanma. İçinde: *Gerontoloji Kapsam, Disiplinlerarası İşbirliği, Ekonomi ve Politika*, (Ed): İ. Tufan & M. Durak, Cilt 1, Ankara: Nobel Yayınları.
- TÜİK (2018). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2007-2018*. Ankara.

- Ulloa, B., Moller, V., & Sousa-Poza, A. (2013). *How Does Subjective Well-Being Evolve with Age? A Literature Review*, Discussion Paper No. 7328, Germany.
- UN (1983). *Vienna International Plan of Action on Ageing*. New York.
- UN (2008). *Guide to the National Implementation of the Madrid International Plan of Action on Ageing*. New York.
- UN (2015). *United Nations, World Population Ageing 2015 Report*. http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf, p.41-99.
- Whelan, M., Langford, J., Oxley, J., Koppel, S., & Charlton, J. (2006). *The Elderly and Mobility: A Review of the Literature*. Monash University Accident Research Centre Report, Swedish Road Administration.
- White, M.D., & Narsh, E. (2006). Content analysis: A flexible methodology. *Library Trends*, 55(1), 22-45.
- WHO (2002). *Active Ageing A Policy Framework*. Geneva.
- WHO (2007). World Health Organization, global report on falls prevention in older age. *World Health Report Life in the 21st century*, Avision for all, Geneva.
- Yakar, M. (2018). Yaşlanma ve yaşlılığa coğrafi bir yaklaşım. İçinde: Sosyal Coğrafya, (Ed): N. Özgen, Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcı, S. (2014). Gerontoloji ve gelişim süreci. İçinde: *Küreselleşme ve Yaşlılık Eleştirel Gerontolojiye Giriş*, (Ed): N. Korkmaz & S. Yazıcı, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüceşahin, M. (2011). Küresel bir süreç olarak demografik dönüşüm: Mekânsal bir değerlendirme, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9(1), 11-27.